

EGYHÁZI ÉLETT.

Budapest, decz. 25. 1877.

Tisztelt szerkesztő ur!

A budapesti unitáriusok körében közelebről történt két figyelemre méltó mozzanatról kívánom értesíteni becses folyóiratának olvasóit.

Egyik a br. Baldáchy Antalnál tett tisztelgés. Ugyanis a br. Baldáchy által a magyarországi őszzes protestánsok javára tett nagyszerű alapítványért, mint már előbb a ref. és ágostai hitv. egyházak, vallásközönségünk egyh. főtanácsa is kifejezvé hálás köszönetét a nemes alapítónak, az erről szóló okmányt egy küldöttség által kívánta kézbesíteni. A küldöttség vezetője Hajós János belügyminiszt. oszt. tanácsos, tagjai br. Orbán Balázs orsz. képviselő, Buzogány Áron miniszt. titkár, dr. Hatala Péter egyet. tanár, Jakab Elek Magy. Tud. Akadémiai tag s orsz. levéltári aligazgató, Éjszaki Károly kir. főmérnök s a Petőfitársaság alelnöke, Bedő Albert kir. főerdőmester, Sebes Pál miniszt. titkár, Székely Mihály tanár, Gaál Jenő ügyvéd, Farkas Sándor miniszt. számtiszt. E küldöttség decz. 17-én br. Baldáchy által fogadtatván, a főtanács okmányt Hajós János a következő beszéd után nyújtotta át:

Méltóságos Bátor, országos képviselő ur.

Egyházunknak mélyen tisztelt Jóltevője!

„Az egykori erdélyi, de most már hála az 1848-ki illető törvénynek, magyarországi unitárius egyház-köztség Főtanácsa évenként tartván gyűléseit, azon nagy értékű és jelentőségű alapítványról, melyet Mlgod a magyarhoni protestánsok, s egyszersmind az unitárius egyház javára is 1876. oct. 19-én tenni méltóztatott, csak a f. évi september havában tartott gyűlésén értesülhetett hivatalos úton. Hivatalos úton mondtam, mert különben egyházunk hívei közt már azonnal villámgyorsasággal terjedett el e nagy lelkű adományozás híre és legforróbb hálaérzetet keltett fel úgy az egyházi mint a társadalmi élet minden rétegében.

„E hála érzelmei közt vette örvendetes tudásul az egyházi Főtanács is Méltóságod ezen örök emlékü tényét, s ez érzelmeinek egy köszönő iratban kívánván kifejezést adni, nekünk jutott a szerencse e köszönő iratota magyarhoni unitárius egyetemes közönség nevében küldöttségileg kézbesíthetni.

„Mi pedig kimondhatatlan örömmel és teljes készséggel felelünk meg e minket megtisztelő megbizatásnak.

„Mert tudjuk, hogy habár félreismerhetlenül előrehaladott a társadalmi műveltség, tisztultak sok tekintetben a vallási felfogások, és általában nagy fejlődésnek indult az emberi értelem, de azért nem egyszer tapasztalhatni, hogy a józan emberi ész és az ember-szerető szív még a jelen korban sem szabadult meg egészen azon ferde felfogás békóitól, mintha még a jótéteményt is csak a fele-kezetesség szűk keretében lehetne és kellene gyakorolni.

„De örömmel teljesítjük e feladatunkat azért is, mert azon meggyőződésben vagyunk, hogy a hitélet egyetemes világában a protestantismus az, a mi a politikai életben a szabadság drága kin-cse, s a ki a protestantismus elveit és eszközeit támogatni kíván-ja, az az általános szabadságnak, illetőleg a szabad gondolkodásnak és az emberi értelem fejlődésének teszen kiváló szolgálatot.

„Végre, annál nagyobb örömmel felelünk meg a mostani feladatunknak, minél fájdalmasabb érzetek közt kell visszaemlékez-nünk egyházunk történetéből arra: mily sok üldözésnek és sanyar-gatásnak volt kitéve hazánkban is a protestáns hitélet s ezzel az unitarismus is, és minél élenkebb mibennünk annak tudása, hogy ha e százados sanyargatások daczára is, megfogya bár de törve ve nem, fentartja hitét az unitárius egyház, szabad fejlődést en-gedve az értelemnek, és bírja habár szükségekkel küzdve is ön-fentartása eszközeit, de mindezt nem valamely felsőbb hatalomnak, vagy a sors kedvezményeinek tulajdonítja, hanem saját hivei buz-góságának, szilárd kitartásának, áldozatkészségének és szívós ösz-szetartásának köszönheti.

„De minél erősebb e tudatunk, és minél szilárdabb előbb jel-zett meggyőződésünk, annál mélyebb tisztelettel kell meghajolnunk Méltóságod ezen fényes jótékonyági ténye, fenkelt gondolkodása, felekezetességen és a kor bal felfogásán felülemelkedett vallásos buzgalma előtt.

„Mlgod e nagyszerű ajándék által követendő példát mutatott fel a világnak arra: miként kell a ker sztényi egyetemes, feleba-ráti szeretetet gyakorolni, és pedig nem szóval, mely elenyészik, mint a köd, hanem cselekedettel, melyben egyedül nyilatkozik Jé-zus szerint is az igaz hit és valódi szeretet isten és emberek iránt.

„Legyen Mlgod meggyőződve, hogy egyházunk egyes hivei is azon magas erkölcsi jelentőségben fogják fel Mlgod e nemes cse-lekedetét, a melyet annak Mlgod szabad gondolkozása, buzgó ke-resztényi érzelme, áldozatkészsége, és az előbb jelzett tekintetek kölcsönöznek. Méltóságod nevét hálás örömmel jegyezte bé egyhá-zunk jöltevőiről vezetett aranykönyvébe, és valamint ott, ugy egy-házunk hivei lelkében is feledhetetlenül élni fog Mlgod neve, me-lyet e nemes tette által önmaga megdicsőített.

„S midőn e külsőleg szerény, de a hála és vallásos kegyelet legőszintébb érzésében gazdag iratot ezennel tisztelettel átnyújtjuk, ezt azon buzgó obajtásunk kíséretében teszszük: hogy a mennyei gondviselés Mlgod közhasznu munkás életét az emberi élet végső határáig nyujtsa meg.

Erre a nemes báró meghatóan felelt, fejtegetvén a nagy súly indokokat, melyek őt alapítványa tételére indították, s a czélt, melyet az alapítványnak el kell érnie, ha az gondosan megőriztetik és híven kezeltetik. Mind két beszéd végén az alapító hosszasán megéljeneztetett. Ez után egy óráig társalgott a küldöttség tagjaival, több kérdést intézvé az unitáriusok viszonyait illetőleg. Végre más napra ebédre hívta meg a küldöttség tagjait a Hungaria vendéglőbe.

Az ebéden a küldöttség nevezett tagjain kívül néhány országgyűlési képviselő és journalista is részt vett. Poharat emeltek br. Baldáchyra Hajós, Jakab Elek, Buzogány, Hatala és Orbán Balázs, különböző szempontokból emelvén ki az általa tett alapítvány fontosságát s az alapító érdemét, mire a házi gazda, meleg szavakkal üdvözölte a küldöttséget s szép jövőt kívánt az unitárius egyháznak. Mindenik köszöntőt éljenzés és Rác Pali zenéje követte. A derült lakoma kitünő hangulat közt, későre ért véget.

A másik figyelmet érdemlő mozzanat karácson első napján Hajós János szállásán tartott isteni tisztelet. Buzogány Á. rövid beszédben fejtegette a nap fontosságát, különösen kimutatván Jézus dicső alakját, az általa tanított örök igazságokat, melyek az emberiség nemes fejlődésének, boldogságának és üdvének öröktől fogva alapjait tették és fogják tenni mindörökké. Ezt buzgó ima és urvacsora osztás követte. A szép számmal öszszegyült hívek meghattott, ünnepélyes hangulatban szoritottak kezét s oszlottak el. Látszott mindeniken a lelki megelégedés a felett, hogy a ker. világ általános ünnepében ők is találnak egy pontot, a hol közös imábau, felbuzdult szívvvel a szeretet és jóság kútfejéhez emelkedhettek. — n.

Torda, 1878. február 12.

Folyó évi január 26-án d. u. érkezett meg tordai egyházunkba a magyar unitáriusok püspöke főt. Ferencz József közigazgatási főjegyző Kovácsi Antal tanárral, a szokott egyházlátogatásra. Bészállván a papi lakba, s a várakozó előljárók és tisztviselők s hívek őszinte üdvözlétét fogadván, intézkedett, hogy a kebli egyháztanács tagjai másnap, az az január hó 27-én 8 órára a szokott tanácskozó helyre tanácskozás s a vizsgálatok megkezdése és megtartása végett hivassanak meg. Pontban 8 órakor az irt nap reggelén követség jelent meg kérni a főpásztort, hogy a közjegyzővel egyetemben a már bégyült k. tanács körébe elkísérhesse. Mi megtörténvén, a főpásztor meleg érzéssel üdvözli az atyafiakat,

felemlítvén, hogy egy és más okok, kiváltképp pedig az érdemekben gazdag és örökre felejthetetlen előde b. e. Kriza János halála miatt már 12 év óta itt egyházlátogatás nem történhetvén, hivatali kötelességének ismerte az elejtett fonalat ott, hol az megszakadt, felvenni; s meleg szavakat intéz egyszersmind az illetőkhez, hogy eldődeiktől örökölt vallás-szeretettel ápolják az egyház ügyeit, a közjót és közerkölcsiséget, mire hasonló meleg szavakkal felelvén az egyház első gondnoka Szigethi Csehi Sándor, az ülést megnyitottnak nyilvánítja. A tárgyak pedig, mikről határozatok és intézkedések tétettek, csak a lényegesebbeket említve fel, dióhéjba szoritva, következők:

Legelsőbben is 1) Czélszerűnek látja a V. Szék a Főtanács 1873-ban 21. sz. a. kelt határozatát az egyes egyházak hatóságának szervezetére nézve életbe léptetni, s felolvastatván a Canont, annak minden pontja alkalmazásba vétetni elhatározatván, behozatik a kettős elnökség — világi és egyházi —; meghagyatik a más egyházaktól eltérő gazda-gondnok és pénztárnoki hivatal, s 24 személyben megállíttatik a választott egyházi tanácsosok száma, melyből az elnökökön kívül, érvényes határozat hozatalra legalább 5 tag jelenléte szükséges; a tanácsosok megválasztásának pedig az ekklézsia közgyűlésében kelletvén törénni, ennek ideje másnap, azaz január 28-ka d. e. 9 órája tűzetik ki. 2) Örömmel győződött meg a f. t. V. Szék, hogy az egyház minden tisztviselői kötelességeiket híven és áldozatkészséggel teljesítették, s méltányló elismerését fejezi ki. 3.) A belső emberek fizetését s ennek kiszolgáltatását rendben, sőt némileg javítva találta, s azt ezutánra is megerősítette. 4.) Az egyház fekvő és felkelhető vagyona nem apadván, sőt kisebb és nagyobb hagyományok és ajándékokkal szaporodván, szintén örömmel veszi tudásul, s az egyház arany-könyvébe az illető pap által a hivek buzgósága fentartására feljegyeztetni határozta. 5.) Intézkedik a confirmatio további folytatásáról, a más felekezetű iskolába járó gyermekek vallásbeli tanításáról, s a már korábban megszűnt leány-iskola lehető helyreállításáról, s kérdést tesz a közerkölcsiség miben létéről.

Miután e közben az isteni tisztelet ideje eljött, az egyház tanácskozó tagjai templomba kísérik a f. t. v. széket, holott is a helybeli pap buzgó imát emel a mindenhatóhoz, s a f. t. püspök a zsúfolásig bétölt minden rendű és nagy számú közönséghez megható üdvözlő beszédet tart; felemlítvén a multból azt, hogy ő tu-

lajdonképp nem most lép új ismeretségbe ez egyházzal, mert már ezelőtt 17 évvel volt itt szerencséje hirdetni az apostol intelmét a „tevésről és tőrésről“. Elragadólag indézi fel a multból, hogy az unitarizmus, a hit és lelkiismeret szabadsága e városban mondatott ki országosan, ennek halhatatlan bajnoka Dávid Ferenc itt vádoltatott, s mártirkoszorújának első tövisai a méltatlan megtámadásban itt készültek; s hitünk diadalának 3 száz éves ünnepén 1868-ban szintén itt volt szerencsés szólni „a szabadságról, melylyel minket a Krisztus megszabadított, hogy ebben álljunk meg“, s most mint e nyáj főpásztorának öröme szolgál, hogy sokszorozott gondját és kötelességeit tovább folytathatja. A megemlékezés eme világánál egy jobb jövő reményét éleszté fel a gyülekezetben, melynek kebeléből a város érdemes polgármestere s az egyház első gondnoka örömmel üdvözölvén, a városi dalkör némely tagjai és a helybeli közéletana énekara által szépen rendezett éneklés után, a templomi gyülekezet meghatottan oszlott el.

Másnap, az az jan. 28-án, a még függőben lévő ügyek végett újabb ülés tartatván, megválasztattak általános felkiáltással az egyház világi tisztviselői, u. m. első gondnoknak Szigethi Cs. Sándor, pénztárnoknak Lukács Sándor, gondnoknak Fodor Mózes, jegyzőnek Nagy Olivér, ugy szintén a megállapított 24 e. tanácsos titkos szavazattal, főleg az ifjabb és már állásuknál fogva kitünőbb egyénekből. Előterjesztetnek a 12 évi pénztárnoki és gondnoki számadásokra tett észrevételek, elenyésztetnek némely aggodalmak, s több intézkedések tételnek. Feleskettetnek a megválasztott tanácsosok, kiknek buzgón örökdő munkásságára bizatik az előljárókkal egyetemben az egyház hajója, s a főpásztor áldást kérve Istentől munkáikra, buzdító szavakban vesz búcsut a viszontlátásig, mit a helybeli pap azzal a szives ohajtással viszonzoz, hogy adja az ég, hogy a mely békét és szeretetet találtak az egyházban, oly üdv és szerencse kísérje a távozásban, nehéz és fontos hivatásának útjain, a vallás, a tudomány, az egyház és nemzet szent ügyének nevelésében. És így s ezzel a látogatás az egyház kebelében bévégződött.

De szint ily nemes és szent kötelesség várakozott az irt hó 29, 30 és 31-ik napjain a v. székre. Ekkor kezdődtek a helybeli k. tanodában a vizsgálatok, melyek megkezdésére meghivni az egyik felügyelő gondnok Veres Dénes vezetése alatt megjelent a tanári kar. Igazgató Pálfi Károly lelkesülten hívá meg a püspököt és jegy-

zót, hivatkozván az iskola történelmi multjára, jelen állására és szellemére, melynek oltárán idegen tűz égni nem fog soha, s elismerő viszont-felelet után felkisértetve, megkezdődtek a vizsgálatok, melyeken rendszerint mindig jelen voltak előljáróink. A vizsgálat harmadik napján pedig, midőn már kevés kivétellel a tantárgyak mind lejártak, ig. t. Pálfi Károlynak, s több tanár és tanító társainak jelenlétében, a tanítás és nevelés ügyében tett működésök feletti megelégedését fejezi ki a püspök, s jövőre is lankadatlan munkásságra senkenti. Ezek után a tisztelet érzelmeitől kísértetve távoznak el az iskola köréből is.

Ezek valának a szoros értelemben vett tényei és dolgai a körünkben hivatalosan működött v. széknek; azonban voltak még oly mozzanatok is, melyeket megörökíteni egyaránt kötelez a méltányosság és tisztelet. Ilyen az, hogy Torda-Aranyosmegye érdemekben gazdag főispánja báró Kemény György, derék és köztiszteletű alispánja Miksa Elek személyes látogatással tisztelték meg a főpásztort a papi szálláson a templomi isteni tisztelet után. Ilyen az is, hogy volt és újonnan megválasztott első gondnokunk Sigethi Cs. Sándor vasárnap az egyház anynyi tagját hívta meg vendégül dúsan ellátott asztalához, menyinyi vendég házához csak befért, hol szerencsénk volt a br főispánhoz is. Ilyen az is, hogy hétfőn a főispán, kedden az alispán rendezett kitünő dísz-ebédet a főpásztor tiszteletére. Ilyen az is, hogy egy vidám estélyt iskolai felügyelő gondnok Veres Dénes házánál töltöttünk számosan, hol megszoktuk a jó anya szivességét élvezni. Ilyen az is, hogy Károly napját utólagosan tanártársunk Derzsi Károlynál vidáman tartottuk fenn. Ilyen végre az is, hogy a városi dalkör több kiváló tagja szerenáddal tisztelte meg a püspököt. -- Mi érdemes püspökünknek e megtiszteltetésében a valódi vallásos miveltségnek ama nemmes követelményét a türelmet látjuk, mely a felekezetiesség mindennapi szűk körén feljül emelkedik, s azt tanítja, hogy a dogmák és confessiók hideg cikkeinél egy szentebb vallás van: az Isten és embertársaink szeretete. Ennek kifolyása az is, hogy mind a fő, mind az alispán itteni középtanodánk építésére kitünőleg befolytak, s ennek pártfogói s jóltevői most is. Adja az ég, hogy a 3 év múlva megújuló egyh. látogatás alkalmával oly tiszta legyen az ég hazánk és nemzetünk láthatára felett, mint a mily vidámak és boldogok voltak a perczek, melyeket egymás között s szeretett vendégeink és barátaink körében töltöttünk.